

PARAGRAF - 1

Anlatım Teknikleri, Düşünceyi Geliştirme Yolları

PARAGRAF

- **Paragraf**; bir fikri, bir duyguyu, bir düşünceyi, bir yargıyı, bir durumu, bir isteği belirten; bir fikrin, bir yardımcı fikrin anlatıldığı cümle ya da cümleler topluluğudur.
- Paragraf tek bir cümleden oluşabileceği gibi konunun genişliğine göre cümle sayısı artabilir.
- Bir paragrafta yazarın **neyi**, **niçin** ve **nasıl** anlattığı önemlidir. Bu sorular, paragrafın **konusunu**, **ana düşüncesini** ve **üslubunu** belirlemede bize yardımcı olur.

- Paragraf konusu iyi anlaşılmalı diye aşağıdaki gibi başlıklar altında incelenecektir.

- Paragrafta Anlatım Teknikleri
- Paragrafın Yapısı
- Paragrafta Konu ve Ana Düşünce
- Paragrafta Yardımcı Düşünceler

PARAGRAFTA ANLATIM TEKNİKLERİ

Amaç	Teknik
Bilgi vermek, tanıtmak, öğretmek	Açıklama
Yerleşik kanıları değiştirmek	Tartışma
Bir olayı anlatmak	Öyküleme
Varlıkları okurun gözünde canlandırmak	Betimleme

Açıklama

- Okuru bilgilendirmek, okura bazı şeyleri öğretmek ve tanıtmak için kaleme alınan yazılardır.
- Amaç bilgi vermek olduğundan süslü, sanatlı söyleşilerden uzak durulur; **sade bir dil kullanılır**.
- Genellikle **kısa ve kurallı cümleler** tercih edilir.

- Ele alınan konuya göre çeşitli **terimlere** ve **kavramlara** yer verilebilir.
- Genellikle **makale, eleştiri, deneme, röportaj** gibi düşünce yazılarında kullanılır. **Ansiklopedi, ders kitabı, gazete, dergi** gibi ürün ve materyallerde bu teknikten yararlanılır.
- Açıklayıcı anlatımda anlatılanların daha iyi anlaşılması için **tanımlama, karşılaştırma, örnekleme** gibi düşünceyi geliştirme yollarına başvurulabilir.

ÖRNEK METİN

Merkür, Güneş sistemimizin en küçük gezegenidir. Yıldızımıza en yakın gezegen olan Merkür, gökyüzünde Güneş'in hemen ardından batar. Bu nedenle gözlemlenmesi zordur. Gezegenin gündüz kısmı 450 santigrat derece iken gece kısmı -170 santigrat derecedir. Bu yüksek sıcaklık farkının nedeni ise yüzeyi battaniye gibi örtmesi gereken atmosferinin çok ince olmasıdır. Merkür'ün kütle çekimi Dünya'nınkinin yarısından da az olduğundan ancak oksijen ve sodyum moleküllerinden oluşan bir "hava" vardır. Merkür 4800 kilometre çapında, yüzeyi bol kraterli, karasal bir gezegendir. Atmosferinin çok ince olması, yüzeyinin Ay yüzeyi gibi görünmesine neden olur. Güneş'in çevresinde çembere yakın eliptik bir yörüngede dolanır.

Tartışma

- Bu teknikte yazar **var olan kanıları, düşünceleri değiştirmek, kendi düşüncesini okura kabul ettirmek** ister.
- Herhangi bir görüşün yanlışlığı ortaya konur ve bu görüş çürütülmeye çalışılır. Çürütmek istenen bu görüşe karşı yazar, kendi görüşünü ortaya koyar ve bu görüşü kanıtlamaya çalışır.
- Yani yazar bir **teze** karşı kendi **antitezini** geliştirir ve bunu okura kabul ettirmeye çalışır.

- Bu yazılar, **konuşma havasında** oluşturulur.
- Sorulu-cevaplı cümlelere ve devrik cümlelere yer verilebilir.
- Genellikle **fıkra, deneme, sohbet** gibi düşünce yazılarında kullanılır.
- Bu metinler düşünce içerdiği için **açık ve anlaşılır bir dille** oluşturulur.
- Yazar, **tanımlama, tanık gösterme, örnekleme, karşılaştırma** gibi düşünceyi geliştirme yollarına başvurabilir.

ÖRNEK METİN

Türkiye’de belli bir kesim, bilgisayar ve internetin eğitim öğretime engel olduğunu düşünmektedir. Oysa ülkemizde öğrenci sayısının hızla çoğalması, bilgi miktarındaki artış, bireysel farklılıkların önemini anlaşılmaması ve yaşamın her alanında teknolojinin karşımıza çıkması gibi etkenler, eğitim ortamlarında bilişim teknolojilerinden etkili bir biçimde yararlanılması gereğini ortaya koymaktadır. Söz gelimi öğretmen, ders içi etkinliklerde öğrencilerin dikkatini çekmek için görselleri, sunumları ve belgeselleri bilgisayar ortamında kolaylıkla hazırlayabilmekte bunun yanı sıra bilgisayarlar ve internet ortamı, öğrencilerin ders içi performanslarını artırmada ve ders başarılarını değerlendirmede gerekli teknik donanımları büyük oranda sağlamakta ve öğretmene yardımcı olmaktadır.

Örnek

Dünyanın yedi harikası olur da üç kitada yüzyıllarca hüküm sürmüş, altı yüzyılı aşan varlığın geriye olağanüstü bir kültür hazinesi bırakmış Osmanlının yedi harikası olmaz mı? Gerçi tarihçiler, sanat tarihçileri ve mimarlar varken en önemli yedi Osmanlı eserinin hangileri olduğuna ben karar verecek değilim. Ancak okuduklarımdan ve gördüklerimden hareketle tamamen kişisel bir beğeni listesi oluşturmanın önünde bir engel yok sanırım. İşte benden Osmanlının yedi harikası: Süleymaniye Külliyesi, Selimiye Camisi, Mostar Köprüsü, Mağlova Kemer, Kavalalı Mehmet Ali Paşa Camisi, Kubbetü’s-Sahra, Hamidiye Çarşısı.

Bu parçada aşağıdakilerden hangisi ağır basmaktadır?

- A) Öyküleyici anlatım B) Tartışmacı anlatım C) Betimleyici anlatım
D) Tanımlamadan yararlanma E) Kanıtlayıcı veriler kullanma

ÖSYM SORUSU

Öyküleme

- Bir olayın anlatımının yapıldığı yazılardır.
- Olay anlatımı söz konusu olduğu için **kişi, zaman, yer** gibi unsurlara yer verilir.
- Varlıklar genellikle **hareket hâlinde (devinim) ve dinamik bir biçimde** anlatılır.
- Genellikle **roman, öykü, masal** gibi olay örgüsüyle oluşturulan metinlerde kullanılır.
- Bu yazılarda olaylar ya birinci kişi (ben, biz) ya da üçüncü kişi (o, onlar) ağzıyla anlatılır.
- Yazar sanatsal bir amaç güttüğü için **süslü ve sanatlı söyleyişlere** yer verilebilir.

ÖRNEK METİN

Akşam treni saat dört buçukta geldiği için yazın ortalık kararmadan köye dönebiliyordu. Fakat bugün daha trene yarım saat kala istasyon korkutucu bir alacakaranlığa gömülmüştü. Ayazda ve karanlıkta kalıp geri döneceğini düşünerek titredi ve hemen gitmek istedi. Fakat bu sırada odasından dışarı çıkan istasyon memuru trenin yakın olduğunu anlattı. Trenin istasyonda durmasıyla kalkması bir oldu. Küçük Hasan kapalı ve puslu pencerelerin arkasında hayal meyal belli olan insan şekillerine bakarak trenin bir başından öbür başına koştu ve “Ayrılan, temiz ayrılan!” diye bağırdı, kocaman kunduraları ıslak kumarlarda gıcırtilar yapıyor, karlar bağırmak için açtığı ağızına doluyordu. Vagonların pencerelerinden dökülüp yerdeki su birikintilerine yayılan soluk ışıklar sıçraya sıçraya uzaklaşırken küçük Hasan güğümünü kavradı ve tahta parmaklıklı kapıyı iterek köyün yolunu tuttu.

Betimleme

- Bir varlığı, olayı ya da durumu okurun gözünde, zihninde canlandırmak için bu teknikten yararlanılır.
- Gözlemler bir resim çizer gibi anlatılır. Bu yüzden başta görme duyusu olmak üzere çeşitli duylara hitap edilir.
- Varlıkların renk, şekli gibi belirli niteliklerine değinilir; niteliyi sözcüklere yer verilir.
- Çoğu zaman öyküleme tekniğiyle birlikte **roman, öykü, masal, gezi yazısı** gibi yazınsal türlerde kullanılır.
- Sanatlı ve süslü bir söyleyişten yararlanılabilir.
- Bu teknikle oluşturulan metinlerde bir durağanlık söz konusudur.
- Varlıkların dış görünüşünü anlatan betimlemelere **fiziksel betimleme**, iç dünyalarını anlatan betimlemelere ise **ruhsal betimleme** denir.

ÖRNEK METİN

İki iki buçuk metre çapında bir borudan fırlıyormuş gibi bol ve coşkun akan sular, bembeyaz bir kayaya varınca birdenbire boşlukla karşılaşılıyorlar, bir an, bir küçük an sanki duralıyorlar, sonra, geldiklerinden daha müthiş bir hızla derin bir çukura, sade köpük halinde dökülüyorlardı. Orada bir müddet kaynaşıyorlar ve çalkalana çalkalana sağa kıvrılıp, beyaz taşlar üzerinde sekerek, yollarına devam ediyorlardı. Kenara kadar sokulup aşağıya bakınca insanın yüzünü serin bir buğu sarıyor, ardı arası kesilmeyen bir gök gürültüsü iki yanda yükselen kayalık dağlarda uğultulu akisler bırakıyordu. Bu çağlayandan bahseden bir şiirin ilk satırları hep dudaklarımda idi.

Örnek

Yirmi yaşından fazla göstermeyen bir genç, çadırın önünde yan yatırılmış el arabasının üstüne oturmuş saz çalıyordu. Fenerin aydınlatığı alını, ter damlalarıyla kaplıydı. Sazının sapı, şaşırtıcı bir süratle aşağı yukarı kayan parmaklarının altında bir canlı gibi titriyordu. Tellere vuran sağ eli, küçük fakat kendinden emin hareketler yapıyordu. Genç eli, sazın gövdesine yaklaştıkça insan, saz ile el arasında gizli fakat çok anlamlı bir konuşma olduğunu sanıyordu.

Bu parçada aşağıdakilerden hangisi ağır basmaktadır?

- A) Betimleme B) Tartışma C) Öyküleme
D) Açıklama E) Karşılaştırma

ÖSYM SORUSU

DÜŞÜNCEYİ GELİŞTİRME YOLLARI

- Yazar ortaya koyduğu düşünceyi geliştirmek, desteklemek, inandırıcı kılmak ve düşüncenin etkisini artırmak için bu tekniklerden yararlanır.
- Düşünceyi geliştirme yolları; tanımlama, karşılaştırma, örneklendirme, tanık gösterme, sayısal verilerden yararlanma ve somutlama gibi çeşitli başlıklar altında incelenir:

Tanımlama

- Bir kavram, durum veya olgunun açıklanarak ne olduğunun ortaya konulmasıdır.
- Kısaca “**Bu nedir?**” sorusunun cevabıdır.

Kişileri çoğunlukla hayvanlardan seçilen, sonunda bir yaşam dersi ortaya koyan, genellikle şiir biçiminde yazılmış öykülere fabl denir. Fabl, insanlar arasında gerçekleşen olayları alegorik bir şekilde hayvanlar arasında geçmiş gibi anlatan bir edebî türdür.

Karşılaştırma

- Birden çok kavram, durum veya ögenin belli ölçütler kullanılarak birbirini karşıındaki benzerlik veya farklılıklarının belirlenmesidir.
- Bu yazılarda genellikle karşılaştırma unsuru olarak “**oysa, halbuki, daha, ise, en**” gibi ifadelerle yer verilir.

Hikâye romana göre daha kısa ve orta uzunlukta bir yazı türüdür. Yine hikâyede kişi sayısı daha azdır. Hikâye her zaman tek konu üzerine kurulur. Oysa romanda iç içe geçmiş birçok olay vardır. Hikâyede olaylar kısa bir zamanı kapsar, romanda ise genellikle uzun bir zaman söz konusudur.

Örnekleme

- İleri sürülen düşünceyi somutlaştırmak için örneklerden yararlanmaktır.
- Parçanın bir yerinde “**örneğin**” veya “**mesela**” kelimeleri kullanılabilir.

1960-1980 yıllarında tiyatro yazarları büyük şehrin varoşlarını, gecekondu semtlerini, köy ve kasaba gerçeğini sıklıkla ele alır. Haldun Taner’in Keşanlı Ali Destanı, Orhan Kemal’in İspinozlar’ı, Başar Sabuncu’nun Şerefiye’si, Cahit Atay’ın Gültepe Oyunları, Oktay Rıfat’ın Çil Horoz’u ve Erdoğan Aytekin’in Kırmızı Sokağın Suzanı bu tip oyunlardandır.

Tanık Gösterme

- Düşünceyi desteklemek amacıyla konuyla ilgili söz sahibi, güvenilir bir kişinin sözünden yararlanmaktır.

Para insan için mutluluk kaynağı değildir. Mutlu insanlara bakın belki birçoğunun parası yok ama huzur dolu bir yaşamı var. Ünlü düşünür Bernard Shaw bu konuda şöyle diyor: “Para açlığı giderir, mutsuzluğu değil. Yemek midayı doyurur, ruhu değil.”

Sayısal Verilerden Yararlanma

- Düşünceyi güçlü kılmak için sayısal verilerin kullanılmasıdır.

Kızamık aşısı ile 2000-2015 yılları arasında dünyada yaklaşık 20,3 milyon ölümün engellendiği tahmin edilmektedir. Bu süre içinde kızamık hastalığında %79 azalma gözlenmiştir. Çocuk felci her 200 çocuktan birinde geri dönüşü olmayan felce sebep olmakta ve bu çocukların %5-%10’u maalesef ilerleyen dönemde solunum kaslarının da felç olması sonucu hayatını kaybetmektedir.

Somutlama (Benzetme)

- Aralarında çeşitli ilgiler bulunan varlık ya da kavramlardan benzerlik bakımından nitelikçe zayıf olanın güçlü olana benzetilerek anlatılmasıdır.

Yazarlık engin denizlerde kürek çekmeye benzer. Yol alabilmek için çok sabırlı olmalı ve denizin sesini iyi dinlemelisiniz. Bembeyaz bir sayfaya yazmaya başladığınızda da bir denizci gibisinizdir.

Örnek

Dün akşam genç bir şairin evinde toplandık. Misafirlerden biri elindeki kitabı karıştırıyor, bir başkası da odanın köşesindeki gösterişli piyanonun tuşlarına dokunuyordu. Bu sırada ev sahibi, bana taslak hâlindeki şiirini okudu ve ne düşündüğümü sordu. Ben, şiir bitmeden bir şey dememe imkân olmadığını söyledim. Arkadaşım da şiiri değil de içindeki düşünceleri nasıl bulduğumu sordu. Ben de şiir, sözcüklerle resim yapma sanatıdır, dedim ve Mallarme'nin Degas'ya verdiği "Şiir düşüncelerle değil, sözcüklerle yazılır." yanıtını hatırlattım.

Bu parçanın anlatımıyla ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Tanımlama yapılmıştır. B) Örneklemeden yararlanılmıştır.
C) Öykülemeye başvurulmuştur. D) Betimlemeye yer verilmiştir.
E) Tanık gösterme vardır.

ÖSYM SORUSU

Örnek

Hypericum, önemli bir tıbbi ve aromatik bitki grubudur. Dünyada 480'den fazla türü bulunur. Ülkemizdeyse 96 türü vardır ve bunlardan 46'sı endemiktir. Bunlar içinde en yaygın olanlardan biri sarı kantaron (Hypericum perforatum). Sarı kantaron 30-90 cm boyunda olabilen çok yıllık bir bitkidir. Altın sarısı çiçekleri vardır. Bitki ve çiçek yapraklarının kenarlarında siyah bezeler vardır. Bunlar elle ovulduğunda kırmızı renkli bir sıvı çıkar. Bundan dolayı "kan otu" da denir.

Bu parçanın anlatımında aşağıdakilerin hangisi yoktur?

- A) Açıklama B) Tanımlama C) Karşılaştırma
D) Örnekleme E) Sayısal veriler